

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КОММЕРЦИЯЛЫҚ ЕМЕС АКЦИОНЕРЛІК ҚОҒАМ
Жоғары оқу орнына дейінгі білім беру факультеті
Жоғары оқу орнына дейінгі дайындық кафедрасы

БЕКІТЕМІН

Факультет деканы

(қолы)

Сартаев С.А.

2024ж.

ПӘННІҢ ОҚУ ӘДІСТЕМЕЛІК КЕШЕНІ

VI1103 «Дүние жүзі тарихы»

Семестр – 1, 2

Кредит саны – 8

Сағат саны – 5

Алматы 2024

Пәннің оқу-әдістемелік кешенін жасаған: оқытушы Габитова В.А.

Оқу жоспарына сәйкес әзірленді.

ЖОО-ға дейінгі дайындық кафедрасының мәжілісінде қарастырылған және ұсынылған.

« 28 » 08. 2024 ж., хаттама № 1

Кафедра меңгерушісі Н.Б.Тәуекелов Н.Б.Тәуекелов

СИЛЛАБУС
 2024-2025 оқу жылының күзгі семестрі
 «Дүние жүзі тарихы» білім беру бағдарламасы

Пәннің ID және атауы	Білім алушының өзіндік жұмысы (БӨЖ)	Кредиттер саны			Кредиттердің жалпы саны	Оқытушының жетекшілігімен білім алушының өзіндік жұмысы (ОБӨЖ)
		Дәрістер (Д)	Практ. сабақтар (ПС)	Зерт. сабақ-тар (ЗС)		
74168 Дүние жүзі тарихы	5	-	5	-	8	6
Пән туралы академиялық ақпарат						
Оқытудың түрі	Циклы, компоненті	Дәрістері	Практикалық сабақтардың түрлері		Қорытынды бақылау түрі мен платформасы	
офлайн	ОК	-	практикалық		ауызша емтихан	
Дәріскер (лер)	Габитова Венера Асылбековна					
e-mail:	Venera.gabitova@mail.ru					
Телефон (дары):	+77071681919					
ПӘННІҢ АКАДЕМИЯЛЫҚ ПРЕЗЕНТАЦИЯСЫ						
Пәннің мақсаты	Оқытудан күтілетін нәтижелері (ОН)	ОН кол жеткізу индикаторлары (ЖИ) (әрбір ОН-ге кемінде 2 индикатор)				
	Пәнді оқыту нәтижесінде білім алушы қабілетті болады:					
Тыңдаушыларға ежелгі заманнан бүгінгі күнге дейінгі дүние жүзі тарихи үрдістің негізгі кезеңдері мен ерекшеліктері туралы толық мағлұмат беру	ОН 1. Алғашқы қауымдық құрылыс және ежелгі дүние тарихын яғни, Қосөзен, Египет, Азияның оңтүстік батысындағы, Оңтүстік Шығыс Азия мемлекеттерінің қалыптасу тарихын білу	ЖИ 1.1 Алғашқы адамзаттың қалыптасу процессін түсінеді. ЖИ 1.2 Ежелгі мемлекеттер мен өркениеттер тарихын меңгереді. ЖИ 1.3 Ежелгі Грек, мемлекетінің саяси тарихындағы ерекшеліктерді көрсете алады.				
	ОН 2. Алғашқы қауымдық құрылыс және ежелгі дүниет арихын яғни Рим және Македония мемлекеттерінің қалыптасу тарихын білуге оқыту	ЖИ 2.1 Рим және Македония мемлекеттерінің саяси тарихындағы ерекшеліктерді көрсете алады. ЖИ 2.2. Тыңдаушылар екеуара, өзара, пікір алысуларына өздерінің тың ойлары мен көзқарастарын еркін айта біледі;				
	ОН 3. Ерте орта ғасырлардағы мемлекеттердегі тарихи үдерісі мен мәдени ерекшеліктерін білуге үйрету.	ЖИ 3.1 Ерте орта ғасырларда құрылған мемлекеттердің саяси тарихын игереді. ЖИ 3.2 Ерте орта ғасырлардағы Еуропа елдеріндегі және Орталық Азия жеріндегі феодалдық қатынастардың ерекшеліктерін ажырата біледі.				
	ОН 4. Дамыған орта ғасырлардағы тарихи оқиғаларды талдауға және қорытындылауға дағдыландыру.	ЖИ 4.1 Дамыған орта ғасырлардағы Еуропа елдерінің тарихындағы бір орталыққа бағынған монархиялық биліктің құрылу тарихын біледі. ЖИ 4.2 Дамыған орта ғасырлардағы Азия елдерінің саяси тарихындағы ерекшеліктерді салыстыра біледі. ЖИ 4.3 Дамыған орта ғасырлардағы дін және шіркеу, мәдениет саласындағы жаңалықтарды игереді				
	ОН 5. Кейінгі орта ғасырлардағы мемлекеттердің саясаттарындағы өзгерістердің бағыттарын көрсету.	ЖИ 5.1 XVII-XVIII ғасырлардағы Еуропаның саяси тарихындағы өзгерістерді ажырта біледі. ЖИ 5.2 Кейінгі орта ғасырдағы Европа, Америка, Азия және Африка араб елдерінің саяси тарихын игереді және сараптай алады.				
Пререквизиттер	-					
Постреквизиттер	дүниежүзі тарихы, тарихи география, әлем тарихы, әдебиет, құқық негіздері.					
Оқу ресурстары	Оқу әдебиеттері: негізгі, қосымша 1. Талдахметов С., Исламбеков К. Дүние жүзі тарихы: талапкерлерге арналған оқулық-тест. Алматы: ШЫҢ-КІТАП, 2018. – 398 бет.					

	<p>2. Орта ғасырлардағы дүние жүзі тарихы. 7 сынып. С. Мәшімбаев, С. Тортаев, М. Мәженова, В. Ткаченко. Атамұра, 2018. – 224 бет</p> <p>3. Дүниежүзі тарихы (1640-1914). Н.Алдабек, Р. Бекіш, К.Қожахметұлы, К.Макашев, К.Байзақова Мектеп, 2018. – 264 бет</p> <p>4. Дүниежүзі тарихы (1640—1914): Хрестоматия 8 сынып. Н. А. Алдабек, Р. М. Бекіш, К. Н. Мақашева Мектеп, 2018. – 355 бет.</p> <p>Дүниежүзі тарихы (1914 жылдан бүгінгі күнге дейін). К. Қожахметұлы, Ә. Шүпеков, М. Ғұбайдуллина Мектеп, 2018. – 216 бет.</p> <p>2. Дүниежүзі тарихы 11 сынып. Т. С. Садықов, Р. Р. Қайырбеков, С.В. Тимченко Мектеп, 2019. – 296 бет.</p> <p>3. Дүниежүзі тарихы: Хрестоматия 11 класс. Р. Қайырбекова, С. Тимченко Мектеп, 2019. – 224 бет.</p> <p>ҚОСЫМША</p> <p>1. С.Ә. Тортаев. Орта ғасырлардағы Азия және Африка тарихы. Алматы, 2014. – 400 бет.</p> <p>2. Еуропа және Америка елдерінің қазіргі заман тарихы (1918-1945жж) :оқулық /Мәшімбаев С.М- Алматы.: Нұр-пресс-2007 ж. – 194 бет.</p> <p>Интернет-ресурстар Ссылка https://itest.kz/kz/ent/duniezhuzi-tarihy SPOK: «Moodle» платформасында</p>
<p>Пәннің академиялық саясаты</p>	<p>Пәннің академиялық саясаты әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың Академиялық саясатымен және академиялық адалдық Саясатымен айқындалады.</p> <p>Құжаттар Univer ИЖ басты бетінде қолжетімді.</p> <p>Ғылым мен білімнің интеграциясы. Студенттердің, магистранттардың және докторанттардың ғылыми-зерттеу жұмысы – бұл оқу үдерісінің тереңдетілуі. Ол тікелей кафедраларда, зертханаларда, университеттің ғылыми және жобалау бөлімшелерінде, студенттік ғылыми-техникалық бірлестіктерінде ұйымдастырылады. Білім берудің барлық деңгейлеріндегі білім алушылардың өзіндік жұмысы заманауи ғылыми-зерттеу және ақпараттық технологияларды қолдана отырып, жаңа білім алу негізінде зерттеу дағдылары мен құзыреттіліктерін дамытуға бағытталған. Зерттеу университетінің оқытушысы ғылыми-зерттеу қызметінің нәтижелерін дәрістер мен семинарлық (практикалық) сабақтар, зертханалық сабақтар тақырыбында, силлабустарда көрініс табатын және оқу сабақтары мен тапсырмалар тақырыптарының өзектілігіне жауап беретін ОБӨЗ, БӨЗ тапсырмаларына біріктіреді.</p> <p>Тындаушыларға қойылатын талаптар:</p> <ul style="list-style-type: none"> -сабақтан қалмауға; -сабақтан кешікпей кіруге; -үй жұмысын орындап келуге -сабақ барысында белсенділік танытуға міндетті. <p>Егер тындаушы белгілі бір себептермен сабаққа кіре алмайтын болса, ол туралы оқытушыға хабарлауға тиіс және топтағы жолдастарымен байланыса отырып, үй тапсырмасын орындауға міндетті.</p> <p>Сабаққа қатысуы. Әр тапсырманың мерзімі пән мазмұнын іске асыру күнтізбесінде (кестесінде) көрсетілген. Мерзімдерді сақтамау баллдардың жоғалуына әкеледі.</p> <p>Академиялық адалдық. Практикалық/зертханалық сабақтар, БӨЖ білім алушының дербестігін, сыни ойлауын, шығармашылығын дамытады. Плагиат, жалғандық, шпаргалка пайдалану, тапсырмаларды орындаудың барлық кезеңдерінде көшіруге жол берілмейді. Теориялық оқыту кезеңінде және емтихандарда академиялық адалдықты сақтау негізгі саясаттардан басқа «Қорытынды бақылауды жүргізу Ережелері», «Ағымдағы оқу жылының күзгі/көктемгі семестрінің қорытынды бақылауын жүргізуге арналған Нұсқаулықтары», «Білім алушылардың тестілік құжаттарының көшіріліп алынуын тексеру туралы Ережесі» тәрізді құжаттармен регламенттеледі.</p> <p>Инклюзивті білім берудің негізгі принциптері. Университеттің білім беру ортасы гендерлік, нәсілдік/этникалық тегіне, діни сенімдеріне, әлеуметтік-экономикалық мәртебесіне, студенттің физикалық денсаулығына және т.б. қарамастан, оқытушы тарапынан барлық білім алушыларға және білім алушылардың бір-біріне әрқашан қолдау мен тең қарым-қатынас болатын қауіпсіз орын ретінде ойластырылған. Барлық адамдар құрдастары мен курстастарының қолдауы мен достығына мұқтаж. Барлық студенттер үшін жетістікке жету, мүмкін емес нәрселерден гөрі не істей алатындығы болып табылады. Әртүрлілік өмірдің барлық жақтарын күшейтеді.</p> <p>Барлық білім алушылар, әсіресе мүмкіндігі шектеулі жандар, 87081681919 немесе MS Teams-tergi бейне байланыс арқылы venera_gabitova@mail.ru кеңестік көмек ала алады.</p> <p>МООС интеграциясы (massive openlline course). МООС-тың пәнге интеграциялануы жағдайында барлық білім алушылар МООС-қа тіркелуі қажет. МООС модульдерінің өту</p>

мерзімі пәнді оқу кестесіне сәйкес қатан сақталуы керек.
Назар салыңыз! Әр тапсырманың мерзімі пәннің мазмұнын іске асыру күнтізбесінде (кестесінде) көрсетілген, сондай-ақ **МООС**-та көрсетілген. Мерзімдерді сақтамау баллдардың жоғалуына әкеледі.

БІЛІМ БЕРУ, БІЛІМ АЛУ ЖӘНЕ БАҒАЛАНУ ТУРАЛЫ АҚПАРАТ

Оқу жетістіктерін есептеудің баллдық-рейтингтік әріптік бағалау жүйесі				Бағалау әдістері	
Баға	Баллдардың сандық баламасы	% мәндігі баллдар	Дәстүрлі жүйедегі баға	Критери алды бағалау – айқын әзірленген критерийлер негізінде оқытудың нақты қолжеткізілген нәтижелерін оқытудан күтілетін нәтижелерімен ара салмақтық процесі. Формативті және жиынтық бағалауға негізделген.	
A	4,0	95-100	Өте жақсы	Формативті бағалау – күнделікті оқу қызметі барысында жүргізілетін бағалау түрі. Ағымдағы көрсеткіш болып табылады. Білім алушы мен оқытушы арасындағы жедел өзара байланысты қамтамасыз етеді. Білім алушының мүмкіндіктерін айқындауға, қиындықтарды анықтауға, ең жақсы нәтижелерге қол жеткізуге көмектесуге, оқытушының білім беру процесін уақтылы түзетуге мүмкіндік береді. Дәрістер, семинарлар, практикалық сабақтар (пікірталастар, викториналар, жарысөздер, дөңгелек үстелдер, зертханалық жұмыстар және т.б.) кезінде тапсырмалардың орындалуы, аудиториядағы жұмыс белсенділігі бағаланады. Алынған білім мен құзыреттілік бағаланады.	
A-	3,67	90-94			
B+	3,33	85-89	Жақсы	Жиынтық бағалау – пән бағдарламасына сәйкес бөлімді зерделеу аяқталғаннан кейін жүргізілетін бағалау түрі. БӨЖ орындаған кезде семестр ішінде 3-4 рет өткізіледі. Бұл оқытудан күтілетін нәтижелерін игеруді дескрипторлармен арақатынаста бағалау. Белгілі бір кезеңдегі пәнді меңгеру деңгейін анықтауға және тіркеуге мүмкіндік береді. Оқу нәтижелері бағаланады.	
B	3,0	80-84		Формативті және жиынтық бағалау	% мәндігі баллдар
B-	2,67	75-79		Практикалық сабақтарда белсенділік танытуы	5
C+	2,33	70-74		Практикалық сабақтарда жұмыс істеуі	20
C	2,0	65-69	Қанағаттанарлық	Өзіндік жұмысы	25
C-	1,67	60-64		Жобалық және шығармашылық қызметі	10
D+	1,33	55-59	Қанағаттанарлықсыз	Қорытынды бақылау (емтихан)	40
D	1,0	50-54		ЖИЫНТЫҒЫ	100

Оқу курсының мазмұнын іске асыру күнтізбесі (кестесі). Оқытудың және білім берудің әдістері.

Апта	Тақырып атауы	Сағат саны	Макс. балл
Модуль I. Ежелгі дүние тарихы.			
1	Д 1- СС 1. Алғашқы мемлекеттердің пайда болуы. Адамзат тарихында ең алғаш мемлекеттердің қалыптасуы. Өркениеттің дамуы. Ежелгі Қосөзен Вавилон. Ежелгі Шумер мен Аккад. / Ежелгі Египет тарихы. ЗС 1-	5	8
2	Д 2- СС 2. Азияның Оңтүстік-Батысындағы ежелгі мемлекеттер. Ежелгі Оңтүстік және Шығыс Азия елдері. ЗС 2- ОБӨЖ 1 – Кеңес беру БӨЖ 1	5	8
3	Д 3 - СС 3. Ежелгі Грекия тарихы / Ежелгі Македония мемлекеті ЗС 3- БӨЖ 1: Ерте ғасырлардағы мемлекеттердің мәдениеттері (эссе).	5	8
Модуль II. Ерте орта ғасырлардағы мемлекеттердің тарихы.			
4	Д 4- СС 4. Ежелгі Рим мемлекеті. ЗС 4- ОБӨЖ 2 – Кеңес беру БӨЖ 2	5	10
5	Д 5 - СС 5. V ғасырлардағы Герман тайпалары / Франк мемлекеті ЗС 5 – БӨЖ 2 – бақылау жұмысы. Ерте орта ғасырлардағы (Византия, Арабтар) мемлекеттердің мәдениеттері. Реферат.	5	8
6	СС 6. Ерте орта ғасырлардағы Орталық Азия жеріндегі феодалдық қатынастар / Ерте орта ғасырлардағы Славяндардың (Киев Русь мемлекетінің) тарихы. ОБӨЖ 3. Ерте орта ғасырлардағы мемлекеттердің мәдениеттері. (Франк мемлекеті). Реферат.	5	10

	ТДМ-11 ТҮРАҚТЫ ҚАЛАЛАР ЖӘНЕ ЕЛДІ МЕКЕНДЕР		
7	Д 7- СС 7. V-X ғасырлардағы Византия / V-X ғасырлардағы Арабтар ЗС 7 -	5	8
Аралық бақылау 1			100
8	Д 8- СС 8. XI-XV ғасырлардағы Франция тарихы/ XI-XV ғасырлардағы Англия тарихы ЗС 8- ОБӨЖ 3 – Кеңес беру БӨЖ 3	5	5
9	Д 9 - СС 9. XI-XV ғасырлардағы Германия, Испания, Италия елдерінің тарихы. ЗС 9 - БӨЖ 3:Орта Азия қалалары, ғылымның дамуы. Реферат.	5	5 20
Модуль III. Дамыған орта ғасырлардағы мемлекеттердің тарихы.			
10	Д10- СС 10. Орта ғасырлардағы Жапония, Қытай, Үндістан елдерінің тарихы / - XI-XVI ғасырлардағы Осман, Хорезмшах мемлекеті / Моңғол мемлекеті. Моңғол шапқыншылығы ЗС10- ТДМ-16 БЕЙБІТШІЛІК, ӘДІЛДІК ЖӘНЕ ТИІМДІ ИНСТИТУТТАР ОБӨЖ 4 – Кеңес беру БӨЖ 4	5	5
11	Д 11- СС 11. Шіркеу және дін қызметшілері, Крест жорықтары. ЗС 11 – БӨЖ 4 –Реферат.Ерте орта ғасырдағы феодалдар.	5	5 20
12	Д 12 - СС 12.XVI-XVII ғасырлардағы Англия, ермания, Испания, Италия елдерінің саяси тарихы. ЗС 12-	5	5
Модуль IV. Кейінгі орта ғасырлардағы мемлекеттердің тарихы			
13	Д13- СС 13. XVII ғасырдағы Англиядағы капитализмінің жеңісі және орнығуы. XVIII ғасырдағы Солтүстік Америка. ЗС 13- ОБӨЖ 5 – Кеңес беру БӨЖ 5	5	5
14	Д 14- СС 14. XVIII ғасырдағы Франциядағы революцияның басталуы. XVIII ғасырдағы Ресей тарихы XVII- XVIII ғасырлардағы Үндістан, Осман империясы. ЗС 14- БӨЖ 5 – өткен тақырыптарды саралау (эссе).XI-XV ғасырлардағы европадағы ағарту ісі және ғылым мен білімнің таралуы	5	5 20
15	Д 15 - СС 15. XVII- XVIII ғасырлардағы Қытай мемлекеті, Жапония/ XVII- XVIII ғасырлардағы Иран және Араб елдерінің саяси тарихы. ЗС 15 – ОБӨЖ 6. Емтиханға дайындық мәселесі бойынша кеңес беру.	5	5
Аралық бақылау 2			100
Қорытынды бақылау (емтихан)			100
Пән үшін жиынтығы			100

Декан _____

Сартаев С.А.

Оқыту және білім беру сапасы бойынша
Академиялық комитетінің төрағасы _____

Ибраимова Ж.Т.

Кафедра меңгерушісі _____

Тәуекелов Н.Б.

Дәріскер _____

Габитова В.А.

ЖИЫНТЫҚ БАҒАЛАУ РУБРИКАТОРЫ
ОҚУ НӘТИЖЕЛЕРІН БАҒАЛАУ КРИТЕРИЙЛЕРІ
 «Дүние жүзі тарихы» пәні бойынша БӨЖ тапсырмасы (АБ 100%-ның 30%)

Критерий	«Өте жақсы» 20-25 %	«Жақсы» 15-20%	«Қанағаттанарлық» 10-15%	«Қанағаттанарлықсыз» 0-10%
Ерте ғасырлардағы мемлекеттердің мәдениеттері	Ерте ғасырлардағы мемлекеттердің мәдениеттерін терең түсіну. Негізгі дереккөздерге тиісті және орынды сілтемелер (дәйексөздер) беріледі.	Ерте ғасырлардағы мемлекеттердің мәдениеттерін түсіну. Негізгі дереккөздерге тиісті және орынды сілтемелер (дәйексөздер) беріледі.	Ерте ғасырлардағы мемлекеттердің мәдениеттерін түсіну. Негізгі дереккөздерге тиісті және орынды сілтемелер (дәйексөздер) беріледі.	Ерте ғасырлардағы мемлекеттердің мәдениеттерін түсіну/ түсінбеушілік. Негізгі дереккөздерге тиісті және орынды сілтемелер (дәйексөздер) берілмейді.
Ерте орта ғасырлардағы (Византия, Арабтар) мемлекеттердің мәдениеттері	Ерте орта ғасырлардағы (Византия, Арабтар) мемлекеттердің мәдениеттерін терең түсіну. Аргументтерді эмпирикалық зерттеудің дәлелдерімен тамаша негіздеу (мысалы, тарихнамалық талдау немесе деректанулық зерттеу, статистикалық талдау негізінде).	Ерте орта ғасырлардағы (Византия, Арабтар) мемлекеттердің мәдениеттерін жақсы түсінеді. Аргументтерді эмпирикалық зерттеудің дәлелдерімен күшейтеді.	Ерте орта ғасырлардағы (Византия, Арабтар) мемлекеттердің мәдениеттерін түсінуі онша емес. Негізгі дереккөздерге тиісті және орынды сілтемелер (дәйексөздер) беріледі.	Ерте орта ғасырлардағы (Византия, Арабтар) мемлекеттердің мәдениеттерін түсінбейді. Эмпирикалық зерттеулерді аз немесе мүлдем қолданбайды.
Орта Азия қалалары, ғылымның дамуы.	Орта Азия қалалары, ғылымның дамуы бойынша сауатты тарихи немесе практикалық ұсынымдар мен ұсыныстар ұсынады.	Орта Азия қалалары, ғылымның дамуы бойынша практикалық ұсынымдарды және ұсыныстарды ұсынады.	Орта Азия қалалары, ғылымның дамуы туралы түсінуі онша емес. Негізгі дереккөздерге тиісті және орынды сілтемелер (дәйексөздер) беріледі.	Орта Азия қалалары, ғылымның дамуы туралы түсінбейді. Эмпирикалық зерттеулерді аз немесе мүлдем қолданбайды.
Ерте орта ғасырдағы феодалдар.	Ерте орта ғасырдағы феодалдар жайлы терең түсінеді.	Ерте орта ғасырдағы феодалдар жайлы түсінеді. Зерттеулер ұсынады.	Ерте орта ғасырдағы феодалдар жайлы түсінігі аз. Деректер аз ұсынады.	Ерте орта ғасырдағы феодалдар жайлы түсінбейді. Деректер жоқ.
XI-XV ғасырлардағы европадағы ағарту ісі және ғылым мен білімнің таралуы	XI-XV ғасырлардағы европадағы ағарту ісі және ғылым мен білімнің таралуы жайлы терең түсінеді. Деректер келтіреді.	XI-XV ғасырлардағы европадағы ағарту ісі және ғылым мен білімнің таралуы жайлы түсінеді. Зерттеулер ұсынады.	XI-XV ғасырлардағы европадағы ағарту ісі және ғылым мен білімнің таралуы жайлы түсінігі аз. Деректер аз ұсынады.	XI-XV ғасырлардағы европадағы ағарту ісі және ғылым мен білімнің таралуы жайлы мүлдем түсінбейді. Деректер жоқ.